

LIETUVOS SVEIKATOS MOKSLŲ UNIVERSITETAS
GYVULININKYSTĖS INSTITUTAS
LIETUVOS ŪKINIŲ GYVŪNŲ GENETINIŲ IŠTEKLIŲ APSAUGOS KOORDINAVIMO CENTRAS
R. Žebenkos g. 12, LT-82317 Baisogala, Radviliškio r.
Tel.: +370 612 14095, Faks.: +370 422 65886, El. p. – ruta.sveistiene@lsmuni.lt

LR Žemės ūkio ministerijai

2018-04-05

DĖL ŪKINIŲ GYVŪNŲ GENETINIŲ IŠTEKLIŲ CENTRO SUKŪRIMAS PANAUDOJANT UAB UPYTĖS EKSPERIMENTINIO ŪKIO TURIMĄ INFRASTRUKTŪRĄ.

Genetinės įvairovės vaidmuo akcentuotas Rio-de-Žaneiro Biologinės įvairovės apsaugos konvencijoje (1992 m.), kurią Lietuva ratifikavo 1995 metais ir įsipareigojo saugoti savo genetinius išteklius. Siekiant sustiprinti ūkinių gyvūnų genetinių išteklių išsaugojimą 2007 m. Interlaken deklaracija, kurią pasirašė ir Lietuva, buvo patvirtinti Pasauliniai ūkinių gyvūnų genetinių išteklių saugojimo strateginiai prioritetai ir veiksmų planas.

Lietuvoje ūkinių gyvūnų genetinių išteklių išsaugojimo sistema pradėta kurti prieš 23 metus. Nuo 1993 m. Lietuvos gyvulininkystės institutas (dabar LSMU GI) vykdo ūkinių gyvūnų nacionalinių genetinių išteklių saugojimo (*in-situ*) funkciją. Suformuoti ir vis dar formuojami 10 veislių selekciniai branduoliai. Šiuo metu LSMU Gyvulininkystės institute yra laikomi 64 žemaitukai, 417 Lietuvos vietinių ir Lietuvos baltųjų kiaulių, 176 vištinės žąsys, 152 Lietuvos vietinės šiuurkščiaivilnės avys, 43 šėmi, 23 baltnugariai galvijai, 22 senojo genotipo Lietuvos žalieji ir 8 senojo genotipo Lietuvos juodmargiai galvijai, 13 Vietinių ožkų. Lietuvoje Senujų veislių gyvūnų saugojimas vyko pagal 1996 m. Žemės ūkio ministerijos patvirtintą Lietuvos senujų vietinių žemės ūkio gyvūnų genetinių išteklių išsaugojimo programą. Šiuo metu darbas vyksta pagal 2008 m. atnaujintą ir praplėstą (toliau – Genofondo programa) programą. Įgyvendinant šią programą 2008 m. LSMU Gyvulininkystės institute buvo įkurtas Lietuvos ūkinių gyvūnų genetinių išteklių apsaugos koordinavimo centras, kuriam deleguota daugiau genetinių išteklių saugojimo funkcijų. Pradėta vykdyti į genofondo programą įtrauktų populiacijų stebėseną šalies mastu, veislių pavojaus būklės įvertinimas, kaupiama ir saugoma genetinė medžiaga, vykdoma informacijos sklaida.

Be jau minėto LSMU GI, genetinių išteklių saugojimo funkciją atlieka UAB Lietuvos žirgynas ir UAB Šeduvos avininkystė. Visuose selekciniuose branduoliuose genetinių išteklių išsaugojimas ir selekcija vykdoma, pagal vieną veislininkystės plėtros programą.

Apibendrinant galime teigti, kad buvo atliktas didžiulis darbas siekiant išsaugoti ties išnykimo riba atsidūrusias lietuviškas ūkinių gyvūnų veisles: suformuoti pagrindiniai selekciniai branduoliai, atliekama visų saugomų veislių stebėseną, atliekama atranka bei vertinimas, vykdomas gyvūnų veislių saugojimas *ex-situ* (genų banko - embrionų, spermos, DNR ir kt. kolekcijų sudarymas).

Tačiau siekiant užtikrinti tolesnį sėkmingą selekcinį branduolių plėtojimą reikia ir toliau užtikrinti nuoseklų, kompetentingą, specifinių žinių reikalaujantį selekcinį darbą.

Reaguodami į gautą derinimui Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo reorganizuoti uždarytą akcinę bendrovę „Šeduvos avininkystė“ ir uždarytą akcinę bendrovę Upytės eksperimentinį ūkį“ projektą Nr. 18-3943, bei išanalizavus lydinčius dokumentus (2018 m. kovo 20 d. NR2D-1102 (3.26) pasirašytus Žemės ūkio viceministro S. Savickio) manome, kad naujo už genetinių išteklių atsakingo subjekto „Nacionalinio genetinių išteklių centro“ sukūrimas panaudojant UAB Upytės eksperimentinio ūkio turimą infrastruktūrą kūrimas yra neracionalus, nes:

1. Griauna jau sukurtą ir sėkmingai iki šiol veikiančią genetinių išteklių išsaugojimo struktūrą.
2. Nėra pagrįstos jau sukurtos genetinių išteklių saugojimo organizacinės struktūros reorganizavimo priežastys. Nenurodoma, kodėl reikia iš esmės reorganizuoti šią sistemą, sustabdant veiklą sėkmingai veikiančiuose branduoliuose (LSMU GI) ir perkelti į UAB Upytės eksperimentinį ūkį, kuris neturi nei kompetencijų nei patirties genetinių išteklių išsaugojimo darbe. Ar arklius iš didelę patirtį ir infrastruktūrą sukaupusio „Lietuvos žirgyno“ į Šeduvos UAB, kuriame nėra, nei arklių laikymui pritaikytos infrastuktūros, nei specialistų išmanančių žirgų auginimo ir treniravimo specifiką.

3. Nenurodyta VŠĮ Nacionalinio genetinių išteklių centro naujos infrastruktūros kūrimui reikiamų investicijų poreikis. Ar planuojamos investicijos į naują infrastruktūrą yra pagrįstos? Ar nebūtu tikslingiau, žymiai mažesnes investicijas skirti jau turimos infrastruktūros stiprinimui?
4. Projekte nepagrįsta kodėl bus racionaliau naudojami jau esami genetinių išteklių materialiniai, finansiniai ir žmogiškieji ištekliai?
5. Nėra įvertintas saugomų populiacijų būklės pokytis įvykdžius siūlomą reorganizaciją ir nenurodytos priemonės, kurios užtikrintų nacionalinių genetinių išteklių bioįvairovės išsaugojimo tęstinumą.
6. Nepateikta kokių gyvūnų rūšių, veislių, linijų ar šeimų mažinimo sąskaita bus sutaupytos biudžeto lėšos (423,3 tūkst. Eur.). Ar nebus pažeista jau atkurta veislių genealoginė struktūra reikalinga selekciniam darbui mažose populiacijose atlikti.
7. Edukacine – šviečiamoji veikla, susijusi su genetiniais ištekliais turėtų būti vykdoma kompetentingų institucijų.

Manome, kad Nykstančių ūkinių gyvūnų veislių genetinių išteklių perkėlimas į naujai kuriamą, neturinčią patirties genetinių išteklių saugojimo mažose populiacijose, neturinčią tinkamos infrastruktūros, ne tik neužtikrins nacionalinių genetinių išteklių išsaugojimo, bet gali prisidėti prie kai kurių veislių sunykimo.

Nerealų, kad numatomas naujos infrastruktūros kūrimas būtų ekonomiškai naudingesnis negu jau esamų panaudojimas ir tolimesnis jų optimizavimas ir plėtojimas.

Prašau mano iškeltus klausimus traktuoti kaip pastabas ir į jas atsakyti.

GGIC vadovė

Rūta Šveistienė